

ÎMBRĂCĂMINTEA CA SUPORT SIMBOLIC¹

Irina Liuba HORVAT

Keywords: *symbolic organism, Ukrainean minority, clothing, ritual, tradition.*

Abstract: Clothing represents a cultural analogy of the body, a symbolic organism. The body does not exist without clothing; naked people or mythical non-anthropomorphic characters were considered still-born and unsanctified, those who were not dressed after birth in terms of ritual (the method of removing them from the ranks of the demonic characters was to give them a personal piece of clothing or to sew them a shirt).

Clothing used to „shape, finalize, finish”, „project, stylize,” those parts of the body that developed according to the appropriate stages of life. Sometimes non-functional parts, the ill parts of the body were replaced with clothing (childless women, those unable to conceive used to wore a shirt of a woman with many children, hoping to get pregnant).

Ключові слова: *символічне тіло, українська національна меншина одяг, ритуал, традиція*

Резюме: Одяг у традиційній культурі являв собою культурну аналогію тіла, символічне тіло. Тіло не могло існувати без одягу: люди голі або міфічні неантропоморфні персонажі вважалися мертвонароджені і неосвячені, ті, хто не був одягнений після народження, з точки зору ритуалу (спосіб видалення їх з числа демонічних персонажів – це дати їм частину особистого одягу або зшити їм сорочку).

Одяг виступав способом формування, доробляння і організації тіла в процесі підготовки та реалізації основних життєвих програм відповідно до належних етапів життя. Інколи нефункціональні, хворі частини тіла замінювалися одягом (безплідна жінка одягала сорочку плідної жінки, яка мала багато дітей, у надії завагітніти).

*

* *

În articolul de față vom încerca să arătăm că în gândirea mitologico-poetică în contextul culturii tradiționale ucrainene (și în general a celei slave), îmbrăcăminte nu avea doar funcția de a proteja corpul, de a-l încălzi, ea având și alte funcții, fiind însăși corpul – un corp simbolic. Personajele antropomorfe din lumea de dincolo de multe ori erau descrise ca fiind goale sau fără îmbrăcăminte: rusalke (rusaliile), vrăjitoarele când dansau în timpul sabatului lor sau în timpul acțiunilor magice (dacă voiai să fii frumoasă, trebuia să te scoli înainte de răsăritul Soarelui, să te dezbraci și să te îmbăiezi cu rouă²).

Corpul noului născut depindea în primul rând de îmbrăcăminte. În cazul în care corpul său nu era îmbrăcat, de exemplu se năștea înainte de vreme, sau se năștea mort și nu era botezat, murea fără cruce sau erau copil nelegitim, necreștinat, atunci copilul nu era considerat om, el nu avea formă umană, (cu toate că din punct de vedere anatomic era) - acesta nu avea corp în general.

Astfel de creaturi –în limba ucraineană maiavka, bis, zbice³, erau imaginate fără trup sau sub formă de pasăre. Cel mai des întâlnit mod de a boteza un astfel de suflet, adică scoaterea sa din grupul ființelor demonice și introducerea în rândul strămoșilor, se manifesta prin necesitatea de a-i da haine. Apoi sufletul copilului va zbura și va striga: Hristoase. Cine auzea strigătul, trebuia, în mod obligatoriu,

¹ Material obținut în urma cercetării de teren „Minoritatea ucraineană din nord vestul României”.

² Notă: toate aceste ritualuri magice au fost strânse în Poienile de sub Munte, material transcris de pe casetele audio 2-3 cu codul UM, din Cercetarea “Minoritatea ucraineană din N-V Transilvaniei (Maramureș)”, 2002.

³ Informator: Iurcea Maria, născută în 1968 născută în Poienile de sub Munte, domiciliată Micula, Cercetarea “Minoritatea ucraineană din N-V Transilvaniei”, etapa I, 2001 (Maramureș și Satu Mare).

să arunce o batistă sau baticul pentru crijma copilului, să-i dea un nume și să-i spună cuvântul Te Botez⁴. În unele sate ucrainene se considera că acești copii născuți morți o vor urmări pe mamă până aceasta nu-i va coase o cămașă și nu i-o va arunca peste sufletul-păsării.

În actele magice cu scop de vindecare a bolilor, de exemplu tuberculoză, temperatură mare, după descântecul de rigoare, omul era schimbat în haine curate, acesta fiind elementul tehnic de vindecare a corpului. La fel și copiii, când erau tratați de diferite boli, trebuiau să fie schimbați în alte haine – altă îmbrăcăminte - alt corp.

Tocmai această credință stă la baza obligativității schimbării îmbrăcăminteii în timpul ritualurilor de trecere. Îmbrăcarea în fiecare act ritual are specificitatea sa- pe noii născuți îi îmbrăcau în haine folosite, verificate deja (corp real), pe mort îl îmbrăcau în îmbrăcăminte nouă (corp non-funcțional), mireasa în alte haine, de femeie.

Materialul folcloric și cel al poveștilor cuprinde aspecte în care schimbarea îmbrăcăminteii (fără a folosi măști) face ca omul să nu fie recunoscut. De exemplu: soțul nu-și recunoaște soția când aceasta se transformă în lup (vovkun), când merg să strângă fânul. Aceste povești nasc o altă dependență- îmbrăcăminte schimbă corpul/ sau a cui este îmbrăcăminte a aceluia îi este și corpul. Corpul aparține hainelor: schimbând hainele, corpul se poate transforma nu numai în alt om, dar și în animal.

În tradiția sârbilor, precum și în cea a ucrainenilor, în cazul în care corpul unei persoane decedate, pentru un motiv oarecare, nu a fost găsit, se bocea pe hainele persoanei decedate: „Ritualul înlocuirii hainelor cu mortul, care murea departe de casă sau murea înecat era considerat normal”, „îmbrăcăminte în cazul ritualului bocitului după decedat era o substituție a proprietarului său. În acest caz îmbrăcăminte devine personificarea decedatului⁵. Astfel, „aceleași haine - același organism.”

Astăzi, nu numai în mediul rural, dar și în mediul urban există „superstiția” de a nu cumpăra haine pentru copil înainte de naștere. Pentru că dacă există îmbrăcăminte, trebuie să existe și un corp, însă dacă nu există corp, nici îmbrăcăminte nu poate exista; încălcarea acestei legi, ca și în alte cazuri de încălcare a secvenței ritualurilor, duce la consecințe tragice, de obicei, - la moarte.

Așadar, corpul în imaginația mitologică-poetică a fost în unele cazuri dependent de îmbrăcăminte, care dicta realitatea socială, crea corpul social, devenea un substitut spiritual al corpului.

Legătura strânsă dintre simbolurile corpului și ale îmbrăcăminteii se manifestă într-o serie de acte magice, când are loc schimbarea părților non-funcționale ale corpului cu îmbrăcăminte „funcțională”. De exemplu - o modalitate de a trata infertilitatea: femeia stearpă ca să nască un copil trebuia să „îmbrace o rochie de la femeie care au avut mulți copii”⁶.

Presupunem că acest act de magie nu este legat de magia contagioasă (așa cum ar putea părea la prima vedere), în acest caz femeia stearpă ar putea atinge în mod direct femeia fertilă sau chiar gravidă. Îmbrăcarea cu hainele altuia, cu scopul de a deveni fertil, ne permite să vedem în acest act ritual modalitatea înlocuirii corpului infertil (sau a organului concret, adică a uterului) cu unul fertil, personificat prin cămașă.

Existau și cazuri când femeia voia să întrerupă sarcina, să nu fie fertilă, atunci trebuia să ardă cămașa sau o bucată din ea, pe care se găseau urmele de înseminare. De fapt, distincția dintre corpul simbolic și îmbrăcăminte simbolică este, de multe ori, aproape imperceptibilă. Acest lucru este demonstrat și de frecvența numeroasă, în denumirile articolelor de îmbrăcăminte, și a părților corpului, fapt care ne permite să subliniem nu numai existența structurală, dar și dependența cognitivă, mult mai profundă, dintre ele: mână-mâneacă (ruka-rukav, în ucraineană), încheietura mâinii -manșetă, pumn-pumnișor, (zapiastia-zapiastka, în ucraineană), umăr -umăr (pleci-pleci -partea din spate a cămășii, în ucraineană), frunte (bentița de pe cap, ciolo-cilnek, în ucraineană), șold, talie (chresla-cheres, curea lată de piele a huțurilor, în ucraineană), brău, talie (poiasnytsia - poias, în ucraineană), deget - inel (perst-perstnek, în ucraineană) etc.

O serie de cercetări etimologice sugerează, că anumite denumiri ale componentelor din costum sunt împrumutate din denumirile părților corpului. De exemplu: gât-zgardă (din română), (sheia-

⁴ Informator Boiciuc Maria, născută în 1931, comuna Crasna, Cercetarea “Minoritatea ucraineană din N-V Transilvaniei”, etapa III , 2003 (Maramureș și Satu Mare).

⁵ Mykytenko Oksana, *Serbski holosinya. Poetichney ta istorico-geografichney analiz*, Kiev, 1992, p. 151.

⁶ Informator: Doda Iulia, născută în 1995, la Valea Vișeuului, material obținut - Cercetarea “Minoritatea ucraineană din N-V Transilvaniei”, etapa III , 2003 (Maramureș).

gherdan, - gherdan, în graiul huțul din zona din Verhovina. Zgarda, gherdan, se folosește de asemenea și în satele ucrainene din Maramureș. Cunoscutul etnograf Fedir Vovk demonstrează că denumirea de pieptar, piept (keptar- hrude, în ucraineană) provine din română-piept⁷.

Bazându-ne pe identificarea mitico - poetică a corpului cu îmbrăcămintea sau pe percepția îmbrăcămintei ca un substitut al corpului, în continuare vom încerca să atragem atenția asupra semanticii, nu atât asupra elementelor îmbrăcămintei, cât asupra exhaustivității acesteia.

În continuare vom încerca să arătăm faptul că exhaustivitatea îmbrăcămintei, numărul elementelor acesteia, definește nu numai relevanța socială a persoanei, ea creează și corpul social al acesteia.

La nivel simbolic îmbrăcămintea „înconjoară”, „îmbracă” părțile corpului, fiind necesară pentru îndeplinirea obiectivelor și funcțiilor sociale corespunzătoare.

Îmbrăcămintea reflectă funcția socială a persoanelor. La proaspătul nou născut, absența pieselor de îmbrăcăminte demonstrează faptul că el abia în acele momente începe să se încadreze în structurile sociale ale comunității. Primele elemente de vestimentație, mai precis înfășatul noului născut, accentuează lipsa mâinilor și cea a picioarelor. Acest tip de îmbrăcăminte pentru copiii nou născuți (cunoscut în toată lumea) și a fost motivat de nevoile fizice ale corpului nou-născutului (iar uneori, chiar este considerată dăunătoare, deoarece împiedică dezvoltarea musculară și activitatea motorie).

Copilului nu i se cosea până la naștere nici un articol de îmbrăcăminte, atunci când se naștea pentru îmbrăcarea noului născut se utiliza doar o bucată de pânză albă folosită sau un element de îmbrăcăminte folosit, încercat, al adultului⁸.

Primul element personal al îmbrăcămintei noului născut a fost crășma pentru botez (krejma, krejmo în ucraineană), care era doar o bucată de pânză albă, fiind considerată ca un element al îmbrăcămintei. Nașii (kumy) trebuiau să aducă crasma de botez. Mai târziu, din crasmă se putea coase o cămașă exprimare neclară, dar nu era obligatoriu⁹. Nou născutul se înfășa strâns, era legat de sus în jos cu un șnur împletit (povevach), obligatoriu copilului i se întindeau picioarele și mâinile. Numărul mic al pieselor îmbrăcămintei noului născut, scutecul (pelenka) și șnurul (povevach), uneori și căciulița, aveau o formă de cocon. Așadar, hainele noului născut transmiteau caracteristicile somatice ale acestuia, ca de exemplu: neantropomorfismul, incapacitate, imobilitate, lipsa sexului etc. (fetele și băieții se înfășau la fel). Caracteristica principală a primei cămăși a copilului transmitea într-o oarecare măsură forma unui corp neformat. Era o cămășuță necusută pe margini. Copilul era considerat ca o persoană neformată.

Se înceta înfășatul copilului la 6 săptămâni, uneori chiar la 6 luni. Această schimbare semnificativă în îmbrăcăminte era legată, în mod clar, sau chiar programată de prima schimbare semnificativă în capacitățile legate de mobilitate, respectiv capacitatea de a sta: „După ce-l desfășam [pe copil], acesta se culca fără să fie înfășat și apoi ne rugam lui Dumnezeu să învețe cât mai repede să stea în fund. Atunci poți să-l dezbraci și șezând¹⁰. Aproximativ în aceeași perioadă, se cosea cămașa copilului, care avea deja mâneci. Acest element constituia o nouă etapă în dezvoltarea organismului - copilul este deja capabil de a se juca cu mâinile, picioarele, să întoarcă capul, să urmărească și să comunice.

Până la 3-4 ani, îmbrăcămintea pentru copii de zi cu zi (și îmbrăcămintea de înmormântare) a constat dintr-un număr minim de componente. De obicei, și de iarnă și de vară, pentru băieți și fete este o cămașă. Una dintre cele mai noi și cele mai importante componente ale îmbrăcămintei din această perioadă, cumpărată copilului pentru a fi înfășat sau să i se lege cămășuța, este șnurul (povevach)¹¹. Deși informațiile despre brâu sunt adesea incomplete și neclare, totuși se pare că înfășarea copilului se făcea de obicei mai devreme - în timpul botezului, la șase săptămâni sau la un an, acesta fiind utilizat o singură dată și este posibil că acesta nu era un brâu propriu zis, ci avea rolul de brâu pentru înfășat

⁷ Fedir Vovk, *Etnograficni osobleivosti ucrainscoho narodu*, în „Studii z ucrainskoi etnografii ta antropologii” Kiev, 1995, p. 39-218.

⁸ Informator: Benzar Năstaca, 89 ani, Ruscova. „Mai demult nu se cumpărau haine la copil înainte de a se naște. Nu era semn bun. La noi se spunea că copilul va fi bolnav, că moare copilul.”

⁹ Informator: Prodaniuc Evdochia, născută 1945, Rona de Sus, material obținut - Cercetarea “Minoritatea ucrainenă din N-V Transilvaniei”, etapa III, 2003 (Maramureș).

¹⁰ Informator Benzar Năstaca, 89 ani, Ruscova.

¹¹ Informator Benzar Năstaca, 89 ani, Ruscova, materiale obținute din Cercetarea “Minoritatea ucrainenă din N-V Transilvaniei”, etapa V, 2005 (Maramureș).

(povevach). Acum, elementul de îmbrăcăminte era cumpărat sau creat special pentru copil, devenind componentă permanentă și obligatorie a îmbrăcăminteii, el nu doar identifica dar și fixa, din punct de vedere simbolic, natura umană a copilului. Cu toate acestea, copilul continua să fie considerat inferior din punct de vedere social. În afară de un număr mic de componente ale îmbrăcăminteii acestuia, caracteristic, de asemenea, era numărul redus al hainelor copilului: "Mai demult mama adormea copilul, spăla scutecele și până se trezea se și uscau hăinuțele."¹²

Schimbări cardinale și calitative în statutul și în îmbrăcăminteii copilului apar după vârsta de 5-7 ani. Această schimbare apare în funcțiile rituale a copiilor, în ritualuri legate de copii, și în viața de zi cu zi. Răspândit era obiceiul ca atunci când copilul murea înainte de 6 ani să fie pus pe masă¹³, iar după șase ani - pe laviță ca și adulții. La 6 ani copilului i se dezlega buricul, după care se considera că "I se vor dezlega mâinile pentru orice muncă."¹⁴ Conceptul "mâinilor dezlegate" sugerează că această vârstă era percepută ca o perioadă a mâinilor legate.

Trecerea la etapa „mâinii dezlegate”, era însoțită de o serie de schimbări importante – creșterea numărului de piese ale îmbrăcăminteii, apariția funcțiilor de producție, gospodărești, și, prin aceasta din urmă, începutul programării sexului (ceea ce înseamnă de fapt recunoașterea sexului copilului). Începutul programării sexului copilului se făcea prin diviziunea muncii, fata la vârsta de 7-8 ani avea, de obicei, o gama de responsabilități asociate mai ales cu viața gospodărească

Prin muncă încep să se manifeste schimbări semnificative în codul îmbrăcăminteii: Încălțăminteii și îmbrăcăminteii o primeau și copiii de 5-6 ani, când trebuiau să meargă la păscut cu oile și cu vacile¹⁵. Programarea genului se fixează prin haine.

Prin urmare, îmbrăcăminteii, a jucat rolul de manifestare de noi funcții ale organismului. De multe ori aceasta modela, deschidea noi părți ale corpului necesare pentru efectuarea noilor responsabilități și funcții economice: primii pantofi, cizmele, opincile, hainele = păstoritul. Acest model poate fi urmărit și în continuare, de exemplu, în tradițiile de adăugare a pieselor de îmbrăcăminte, de exemplu a celor apropiate de organele genitale, când începea activitatea sexuală. „Femeile căsătorite puteau purta zadii în fiecare zi, iar pentru fată acest lucru nu era obligatoriu.”¹⁶

Vom aminti doar câteva din denumirile șorțului, zadii, (plahta, fartuh, plate –în ucraineană, piesele de îmbrăcăminte de la talie în jos a celor căsătoriți pentru a demonstra legătura cu anumite anumite organe ale corpului; de exemplu „șorț, fartuh” (în interpretarea etimologică înseamnă „șort, zadia plahta din față, dinainte”), care, de asemenea, fixa relația îmbrăcăminteii cu „partea din față a corpului”. Conotațiile sexuale ale șorțului și relația sa cu organul sexual se poate observa și din înregistrările de teren efectuate. Iată ce ne spunea un informator din Poienile de sub Munte: La noi mai demult, dar și acum se spune că „i-a fost udată zadia”, ceea ce înseamnă „a-ți pierde virginitatea”.

Dezvoltarea tematicii îmbrăcăminteii bărbătești este mai puțin studiată, însă și aici băieții până târziu purtau doar cămăși fără pantaloni, gaci. Pantalonii, gacii au fost în strânsă legătură cu sexul și organele sexuale.

În ceea ce privește studiul problemei din nou vom atrage atenția asupra legăturii evidente dintre piesele de îmbrăcăminte și acele părți ale corpului, a căror funcționalitate într-o anumită perioadă de viață crește. Așadar, creșterea numărului de piese de îmbrăcăminte a omului este în concordanță cu acumularea de noi cunoștințe și responsabilitățile pe care le are.

Punctul culminant al numărului de piese de îmbrăcăminte este perioada fertilă a căsătoriei, când cea mai mare activitate este bazată pe realizarea omului în două domenii majore: de reproducere (nașterea copilului) și cea a productivității. Această tendință se poate observa în special în ritualul nunții, și în îmbrăcăminteii de zi cu zi, ritual care autorizează căsătoria și viața sexuală.

¹² Informator: Mostaniuc Irina, născută 1958, domiciliată Vaser, Maramureș, Cercetarea "Minoritatea ucraineană din N-V Transilvaniei", etapa VIII, 2008 (Maramureș).

¹³ Informator: Mostaniuc Irina, născută 1958, domiciliată Vaser, Maramureș, Cercetarea "Minoritatea ucraineană din N-V Transilvaniei", etapa VIII, 2008 (Maramureș).

¹⁴ Shekeryk Donykiv, *Rodene i hrectene na Huțulsceni*, în „Materiale do ucrainskoi etnologii”, Lviv, 1918, T. XVIII, p. 86-122.

¹⁵ Kis Oksana, *Osoblevosti socializații divchatok v ucrainskii simii XIX – pochatku XX cstolittya, Tradetiina etnichna cultura sloviaian*, Kiev, 1999, p. 49-56.

¹⁶ Informator: Lauriuc Maria, născută 1948, Rona de Sus, domiciliată: Coștui, Cercetarea "Minoritatea ucraineană din N-V Transilvaniei", etapa VIII, 2008 (Maramureș).

De exemplu, în viața de zi cu zi, piesele de îmbrăcăminte erau excesiv de prezente în practicile tradiționale, cum ar fi, în zestrea fetei, numărul mare de cămăși (cu care, însă, în perioada premaritală nu erau îmbrăcate). „La noi fata trebuia să aibă în lada de zestre și 20-30 de cămăși. Ea era cum se spune la noi bogată, de familie bună și harnică, că ea trebuia să le facă și trebuia să aibă și din ce să le facă. Dacă erau vreo zece era mai săracă, iar dacă nu avea decât vreo câteva era săracă”¹⁷.

În urma cercetării se poate observa că numărul de piese de îmbrăcăminte tradițională aparține simbolurilor sociale importante. În afară de simbolismul bogăției în obiceiuri, putem să observăm forma simbolică privind disponibilitatea pentru schimbările sociale majore, pentru creșterea potențialului social, trecerea la etapa activării programelor sociale de reproducere și producție. O formă de negare (refuz) în timpul peștitului - „Fata noastră nu este încă pregătită pentru măritiș, nu a țesut destule șterguri, cămăși”, ceea ce indică nu numai starea socială, dar și vârsta - fizică și psihologică - (nu este pregătită pentru căsătorie).

Statutul social al omului bătrân era modelat de scăderea numărului de piese a costumului și configurația îmbrăcămintei. Studiind caracteristicile pieselor de îmbrăcăminte a oamenilor în vârstă, constatăm că îmbrăcămintea acestora se caracterizează prin lipsa formei, moliciunii, confort, uzură, lipsa anumitor piese, de exemplu, posibila lipsa de piese de îmbrăcăminte, care la cei căsătoriți trebuia să fie purtată obligatoriu. Șorțul, zadia la femei mai în vârstă, și în principal - cele ornamentate, dominante erau culorile închise și albe .

Putem completa doar că în costumul oamenilor în vârstă se pot observa materiale din calitate inferioară. „La noi femeile bătrâne nu mai purtau zadii frumos colorate cu vrâste, purtau deja șorțuri închise la culoare, și zadiile erau făcute din lână mai groasă, nu ca cele pentru fetele tinere sau mireasă. Peticul era cusut tot din lână închisă la culoare și cusut tot din lână nu așa de subțire ca pentru cei tineri. Și cămășile nu mai erau brodate colorat, erau simple și doar poate la gât aveau un pic de broderie subțire. Nu mai purtau nici la gât zgardă, le purtau doar femeile tinere, că doar nu mai eram noi tinere pentru zgardă, că ni s-o dus frumusețea”¹⁸.

Renunțarea la broderie, folosirea firelor de calitate inferioară pentru pânză, renunțarea la bijuterii (zgardă), eliminarea șortului țesut (zadie țesute) a fost, probabil, metoda de transfer și a caracteristicilor fizio-somatice - îmbătrânirea corpului, calității acestuia, reducerea posibilităților de muncă, încetarea perioadei fertile și, în cele din urmă, revenirea la forma de cocon care era redată de îmbrăcăminte. Renunțarea la ornamentele gâtului este și mai interesantă, fiindcă acest lucru era caracteristic și pentru persoanele care se aflau în situații limită și anume: de exemplu femeia însărcinată nu avea voie să poarte bijuterii, la fel și la scurt timp înainte de naștere¹⁹. Având în vedere relația dintre piesele de îmbrăcăminte și părțile corpului, putem presupune existența unei relații simbolice între ornamentele gâtului și suflet.

În legătură directă cu aspectele prezentate în articol sunt, de asemenea, și hainele de înmormântare. Îmbrăcămintea persoanelor care au murit tinere (și erau deja căsătorite), a avut mai multe piese și, mai ales, mult mai scumpe decât îmbrăcămintea celor care au murit bătrâni. Pe mort îl îmbrăcau în haine noi, cămașă de sărbătoare, pantofi, pantaloni, cojoc. Femeile în vârstă își pregăteau din timp hainele pentru atunci când vor muri, cămașa o îmbrăcau cu cojoc, dar și cu șorț. Tinerele erau îmbrăcate uneori în haine de mireasă, dacă nu era măritate, sau în costum de sărbătoare, cea mai frumoasă cămașă²⁰. După cum observăm, îmbrăcămintea femeilor bătrâne este asemănătoare cu cea a tinerelor (ele fiind lipsite de activitate sexuală) și în contrast cu îmbrăcămintea femeilor căsătorite.

Așadar, îmbrăcămintea în cultura tradițională îndeplinește, în general, un rol nu de acoperire și încălzire a corpului, ci, mai degrabă, joacă rolul unei analogii culturale a corpului - a corpului simbolic. Îmbrăcămintea era o metodă de formare, perfecționare și organizare a corpului în procesul pregătirii și realizării principalelor resorturi ale vieții - păstrarea speciei și procrearea. Uneori, părțile

¹⁷ Informator: Irina Horvat, născută 1936, Ruscova, Cercetarea “Minoritatea ucrainenă din N-V Transilvaniei”, etapa IX, 2009 (Maramureș).

¹⁸ Informator: Lauriuc Maria, născută 1948, Rona de Sus, domiciliată: Coștui, Cercetarea “Minoritatea ucrainenă din N-V Transilvaniei”, etapa VIII, 2008 (Maramureș).

¹⁹ Informator: Moroz Maria, avea 77 ani în anul 2001, domiciliată în Păulian, Satu Mare. „Era periculos pentru femeile gravide să poarte bijuterii, se putea sufoca și nu-i era să poarte bijuterii că avea altceva de făcut decât să se împodobescă”. Cercetarea “Minoritatea ucrainenă din N-V Transilvaniei”, etapa I, 2001 (Satu Mare).

²⁰ Mostaniuc Irina, născută 1958, domiciliată Vaser, Maramureș, Cercetarea “Minoritatea ucrainenă din N-V Transilvaniei”, etapa VIII, 2008 (Maramureș).

non-funcționale, bolnave ale corpului, erau înlocuite cu haine (femeia stearpă îmbrăca cămașa la femeia care a născut, era fertilă).

Hainele „completău” acele elemente ale corpului, al căror rol creștea conform etapei corespunzătoare: perioada sugarilor era însoțită de îmbrăcămintea sub formă de cocon, cu cămășuțe fără margini cusute, vestuțe fără mâneci; perioada non-productivă a copilăriei- când copilul începea să stăpânească deprinderile de bază (să stea, să se târască, să meargă, să vorbească), cu cămașă deja cu mâneci, cu brăuleț; începutul perioadei de producție (păstoritul, ajutorul în casă, când copiii deja aveau încălțăminte și haine (un număr redus de piese de îmbrăcămintă); începutul vieții sexuale era reprezentat de piesele de îmbrăcămintă din josul taliei – pindileu, pantaloni (gaci), perioada vieții conjugale – numărul mare și folosirea cât mai completă a pieselor de îmbrăcămintă; bătrânețea-reducerea numărului de piese de îmbrăcămintă, reîntoarcerea hainele mai simple, așa ca în copilărie.

Irina Liuba Horvat

Muzeul Județean Satu Mare

Satu Mare, RO

hrtvira@mail.ru

Bibliografie

- Borisenko, Valetina, *Narodjenia detene, Obriade persheh rokiv zhettia// Tradiții i zhetedialnist etnosu: na materialah sviatkovo-obriadoveh ucraintiv: Navchalney posibnek dlya studentiv vescheh navchalneh zakladiv*, Kiev, 2000.
- Donykiv, Shekeryk, *Rodene i hrestene na Huțulsceni// Materiale do ucraïnskoii etnologii*, Lviv, 1918, T. XVIII.
- Kis, Oksana, *Osoblevosti socializații divchatok v ucraïnskii simii XIX – pochatku XX cstolittya, Tradetiina etnichna cultura slovia*n, Kiev, 1999, p 49-56.
- Mykytenko, Oksana, *Serbski holosinya. Poetechney ta istorico-geografichney analiz*, Kiev, 1992.
- Vovk, Fedir, *Etnograficni osoblevosti ucraïnscoho narodu// Studii z ucraïnskoii etnografii ta antropologii*. Kiev, 1995, p. 39-218.